

Dejiny premýšľania o vede

Mgr. BcA. Miroslav Vlček

FAVBPa14 Bakalársky seminár III

Podzim 2017

Ontológia a epistemológia

- Filozofické disciplíny.

Ontológia

To óv (gr.) – súci
súcno, bytie

Čo existuje?

Čo je to vec?

Do akých kategórií môžeme veci triediť?

Epistemológia

gnóseis (gr.) – poznanie
poznanie

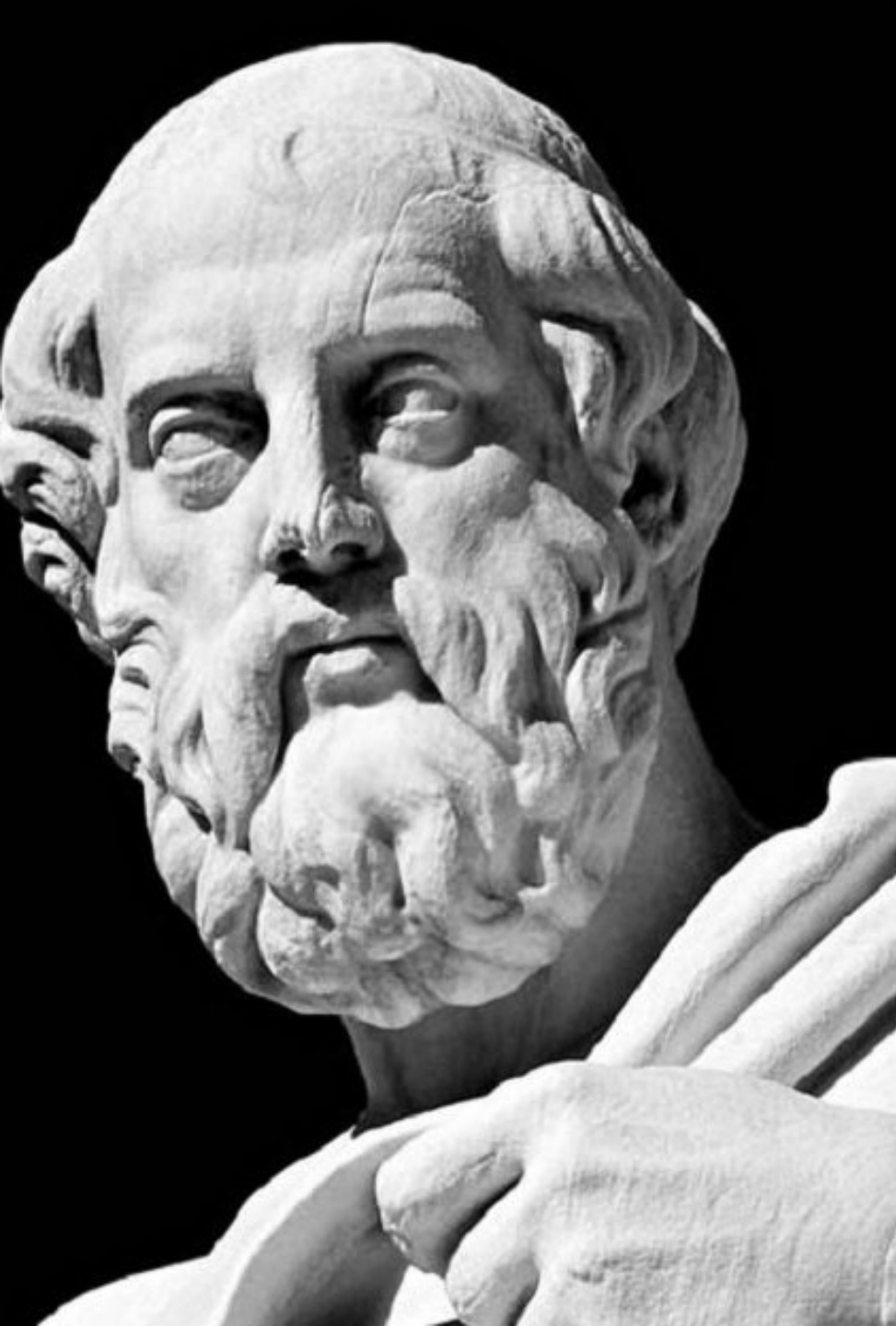
Čo sa dá poznať?

Čo je to poznanie?

Ako je poznanie získané a ako
sa dá triediť?

Prehistória (= Antické Grécko)

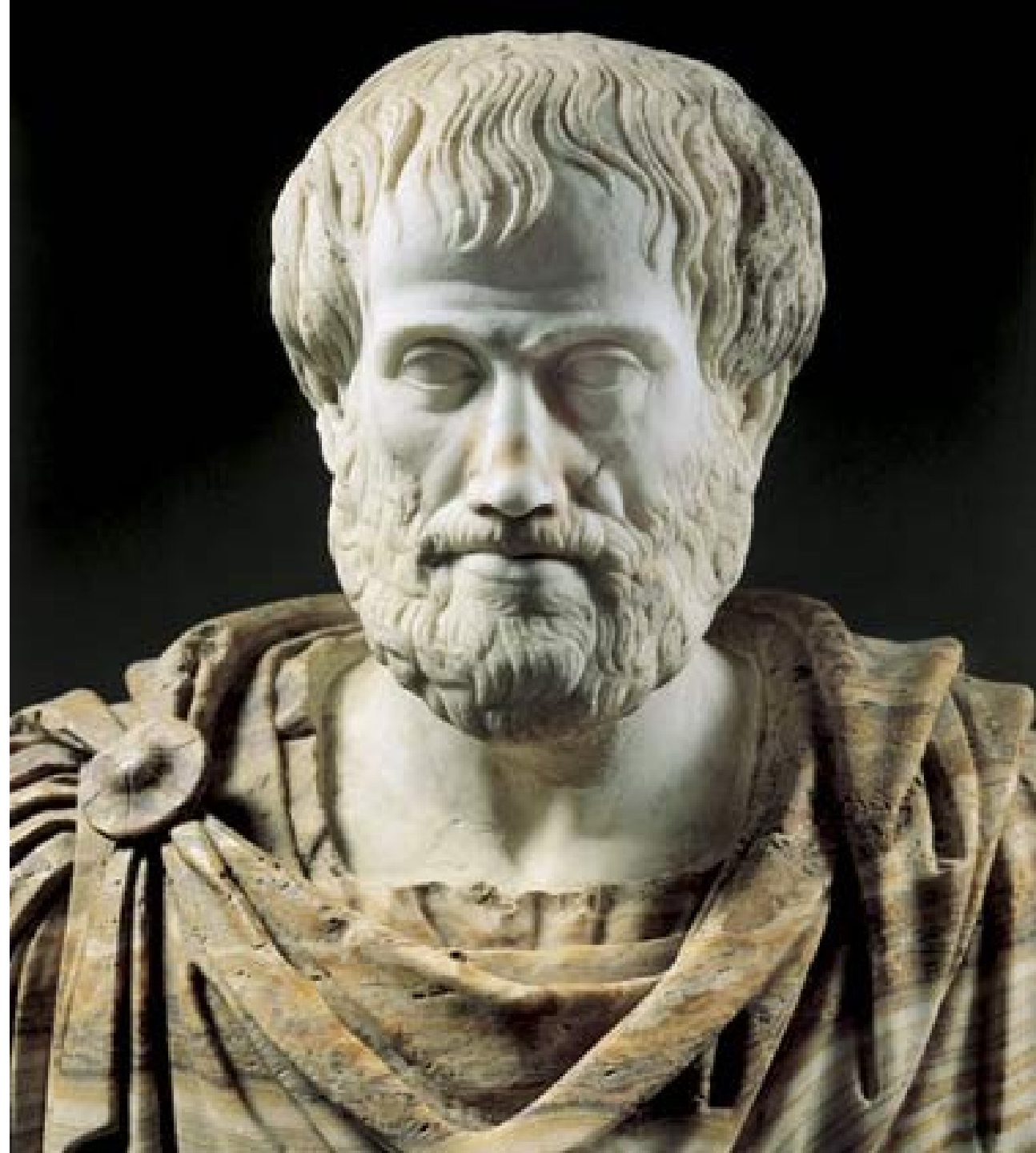

Platón

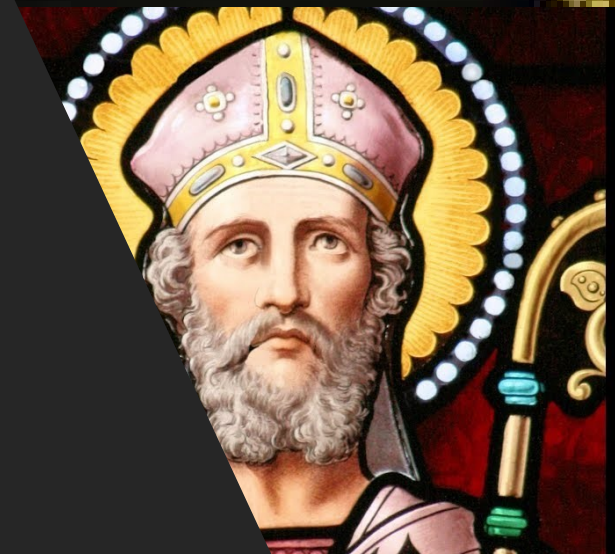
- Idea – predobraz súcna
 - Vzory pre predmety zmyslami vnímateľného sveta
 - Postihnuteľná len rozumom (nie zmyslami)
 - Príčina bytia
- “svet ideí” ako pravý svet = večný, nemenný, nehmotný, hierarchicky usporiadaný
- Dualista: svet ideí vs. zmyslami vnímateľný svet

Aristoteles

- Podstata vecí v nich samých
 - 1. podstata – konkrétna stolička (má kvality = akcenty)
 - 2. podstata – všeobecný pojem

Spor o univerzálne
(scholastika =
11/12 storočie)

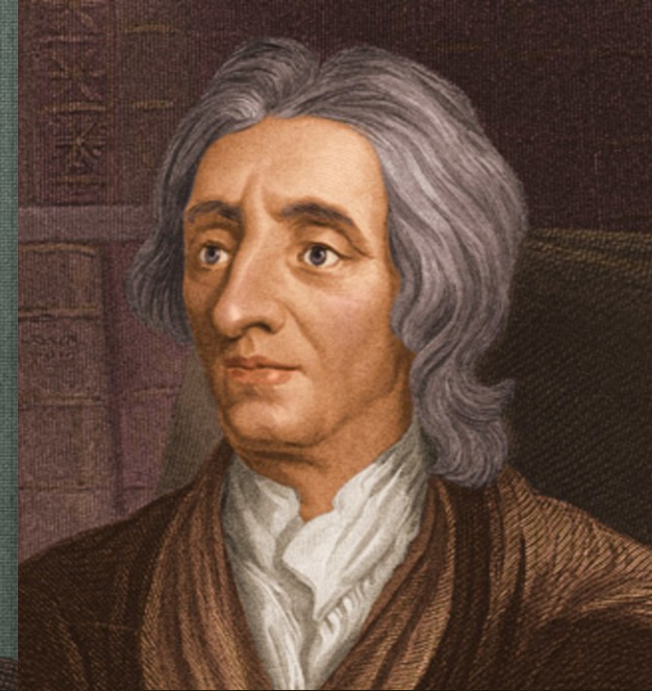

Realizmus vs. nominalizmus

- Realizmus: univerzálne sú reálne, existujú pred vecami.
 - “človek”, “mačka”
- Univerzalizmus: univerzálne len pomenávajú
 - “konkrétny Peter” prisúdili sme mu “človek”
 - Všetko čo má atribúty mačky voláme mačka

Klasická novoveká filozofia

- Empiricizmus vs. racionalizmus

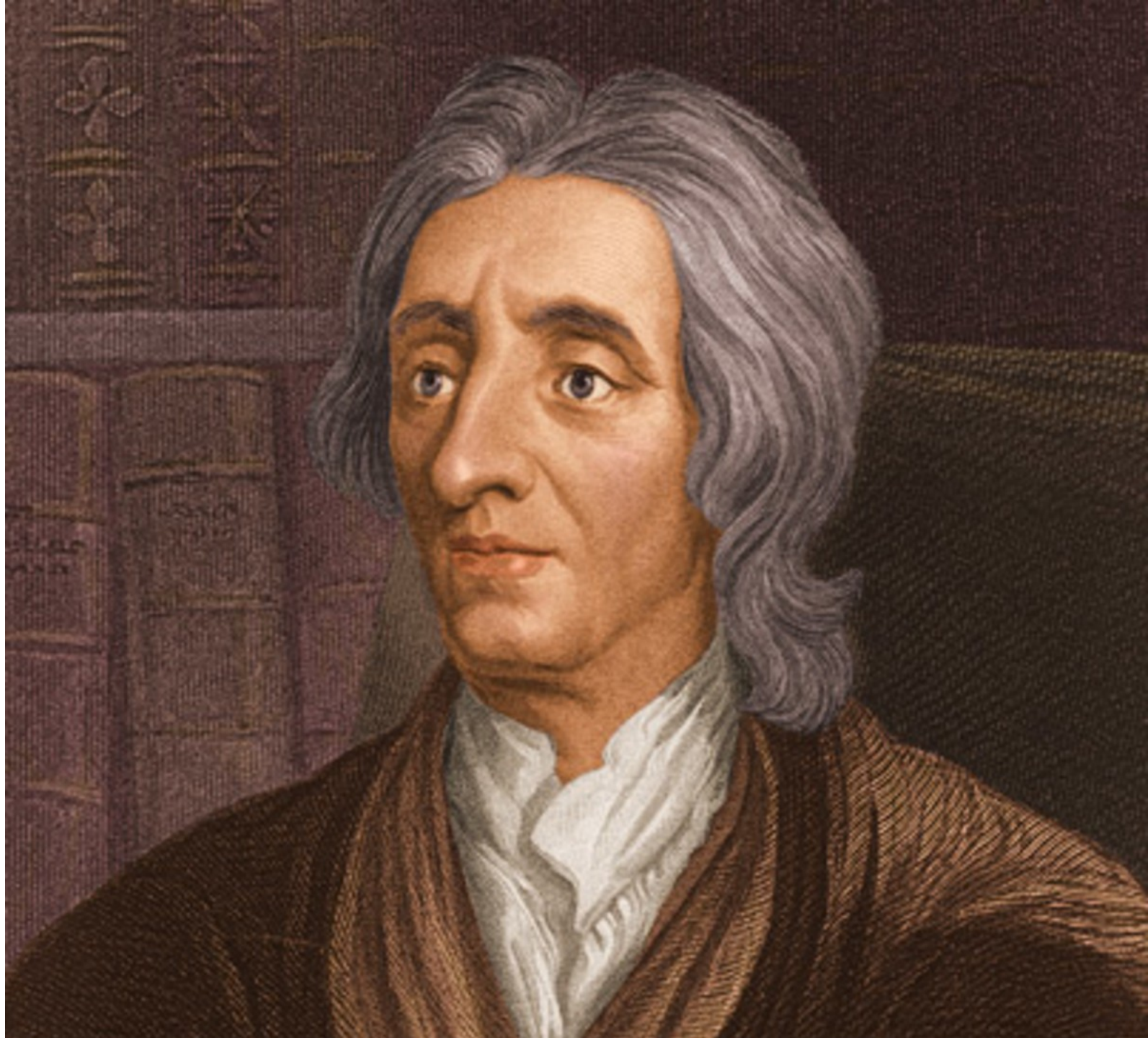

Francis Bacon (1561 – 1626)

- Zakladateľ empirizmu – podstata vecí je zmyslová skúsenosť
- Zomrel keď mrazil kurčatá.
- Indukcia: z jednotlivostí celky
 - Krok negatívny – Kritika idolov
 - Krok pozitívny – vlastný individuálny experiment a pozorovanie

John Locke (1632 – 1704)

- Tabula rasa – neexistujú vrodené ideí
- Empirický senzualista – poznanie len zo zmyslov

David Hume (1711 – 1776)

- Svet vnímame ako kauzálne podmienený
- Často opakujúce sa veci = vedecký fakt

René Descartes (1596 – 1650)

Metodológia:

1. Pravidlo metodickej pochybnosti – pravdivé je len to tvrdenie, ktoré je môjmu rozumu jasné
2. Pravidlo analytického postupu – rozdeliť problém na menšie časti
3. Pravidlo syntéz – od jednoduchého k zložitému
4. Pravidlo kontroly – presný prehľad postupu

=> *“Cogito ergo sum”*.

Benedikt Baruch Spinoza (1632 – 1677)

- Stupne poznania:
 - Zmyslová skúsenosť – neurčité poznanie
 - Racionálne – zreteľné a pravdivé
 - Intelektuálne = intuícia – dokonalé
- dedukcia

Klasická nemecká
filozofia

Immanuel Kant

Immanuel Kant

- Poznanie:
- Apriórne – poznanie, ku ktorému nie je primiešané nič empirické
- Aposteriórne – empirické poznanie

- Súdny:
- Analytické - predikát implicitne zahrnutý v subjekte (Kapor je ryba.)
 - Súdom iba analyzujeme objekt. Sú to apriórne súdy.
- Syntetické – predikát nie je zahrnutý v subjekte (Ryby majú plutvy.)
 - Potrebujeme skúsenosť. Sú to aposeteriórne súdy.

Kopernikovský obrat

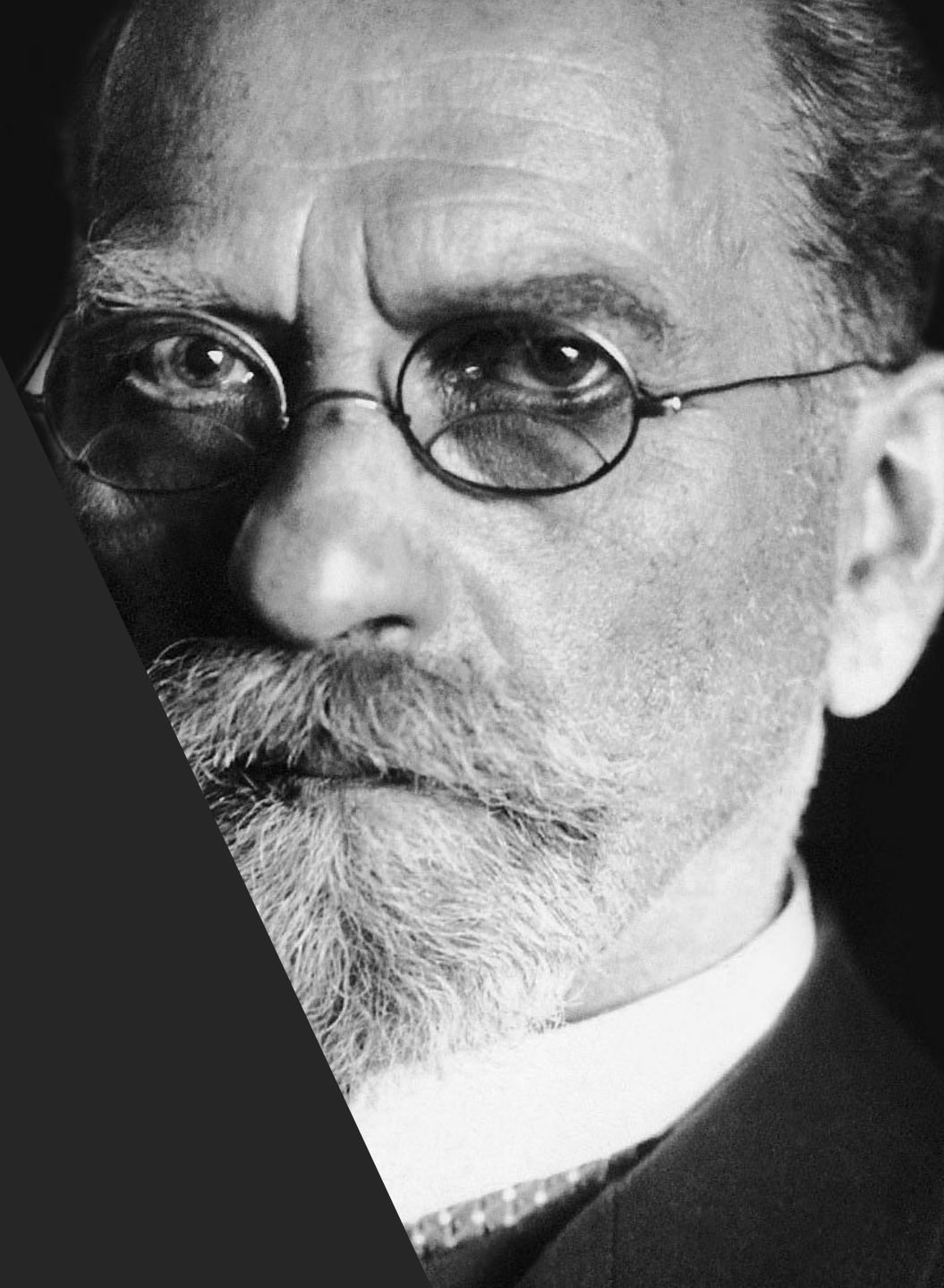
- Apriorórne syntetické súdy?
 - Matematika, prírodoveda, metazyfika.
 - Tvrdí, že jestvujú apriórne formy našej zmyslovosti – priestor a čas. Tie formujú zmyslové predstavy („názory“) a pomocou dvanástich kategórií na základe našej súdnosti ľudské rozvažovanie vytvára pojmy a súdy. Rozum následne vytvára úsudky. Keďže matematika pracuje len s časovými a priestorovými určeniami, tak je pochopiteľný jej apriórny resp. čistý pôvod.

“Naše poznanie končí na hraniciach našej zmyslovosti, náš fenomenálny svet (svet javov) si definujeme podľa noriem v našom vlastnom rozume a rozvažovaní. Človek nehovorí, aká je príroda sama osebe, ale ako sa mu javí.” (vs. *ego cognito?*)

Myseľ je aktívna. Vedomie organizuje našu percepciu.

Edmunt Husserl (1859 - 1938)

- Fenomenologická redukcia

1. Karteziánska cesta

- Descartes svoju cestu nedokončil. Ostalo *ego cognito*. => Čo je možné zo sveta, ktorý je súčasťou mojej zmyslovej skúsenosti objektívne poznať?
- Husserl: Ako môže čistý fenomén poznania postihnúť niečo, čo je imanentné? (vlastnej samotnej podstate vecí)
- => nehľadá pevný bod (*ego cognito*), z ktorého ukotviť naše poznanie

2. Ontologická cesta

- Odmieta *ego cognito*.
- Opustenie sveta ako niečoho o čom môžeme vynášať objektívne pozitívne sudy.
- => svet možnej skúsenosti

3. Cesta deskriptívnej/intencionálnej psychológie

- Nezaujíma sa o FAKTY ale o PODSTATY.
- Spôsob, ako sa naše vedomie vzťahuje k svetu nie je jediný možný.
- Priestorová súbežnosť vs. intencionálna spojitosť
 - Pohľady viacerých ľudí sa môžu zhodovať. Intencionálna psychológia je spôsob, ako reflektovať, že svet nám nie je predom daný, ale závisí od našich intencionálnych vzťahov. = Intersubjektivita
- =>
 - Nepotrebuje solipsizmus = popretie vonkajšieho sveta (Descartes)
 - Nepotrebuje konštrukciu zložitých pojmov (Kant)

Wilhelm Dilthey (1833 – 1911)

- Hermeneutika = metóda duchovných vied
= umenie chápať a interpretovať
- Filozofia má porozumieť človeku, jeho dejinám. Na to je nevyhnutný zážitok a vcítenie sa.
- Prírodné vedy – redukujú opakovateľné javy na všeobecné prírodné zákony.
- Duchovné vedy – snažia sa javom porozumieť.

Čo si z toho odnieť?

- Metodologická redukcia
- Intersubjektivita
- Chápať a interpretovať

Zdroje

- Originálne texty filozofov:
 - DESCARTES, René. *Rozprava o metodě: jak vést správně rozum a hledat pravdu ve vědách*. Přeložil Karel SPRUNK. Praha: OIKOYMENH, 2016. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-212-7.
 - KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. Přeložil Jiří CHOTAŠ, přeložil Ivan CHVATÍK, přeložil Jaromír LOUŽIL. Praha: OIKOYMENH, 2001. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 80-7298-035-1.
 - HUSSERL, Edmund. *Logická zkoumání*. Přeložil Petr URBAN, přeložil Karel NOVOTNÝ, přeložil Hynek JANOUŠEK. Praha: OIKOYMENH, 2010. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-397-1.
- Dobré webové zdroje:
 - [Stanford Encyclopedia of Philosophy](#)
 - [Internet Encyclopedia of Philosophy](#)
 - [Youtube: Mark Thorsby](#)